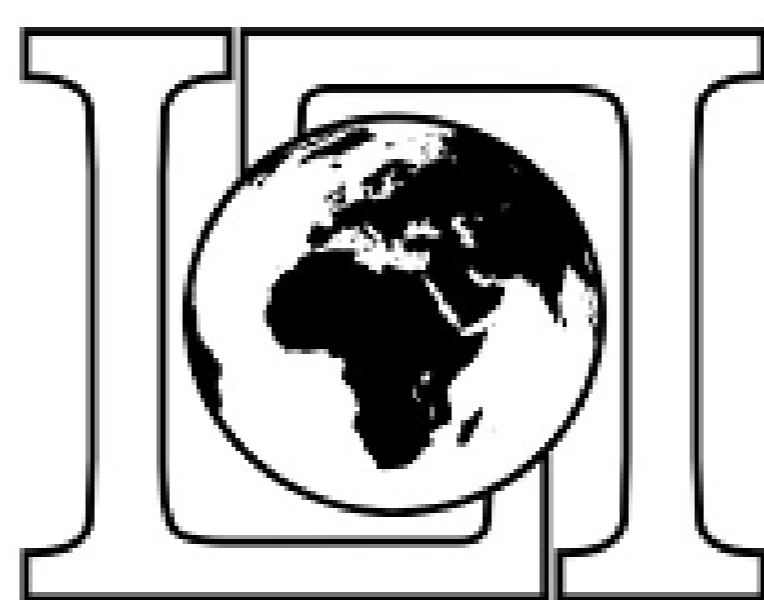
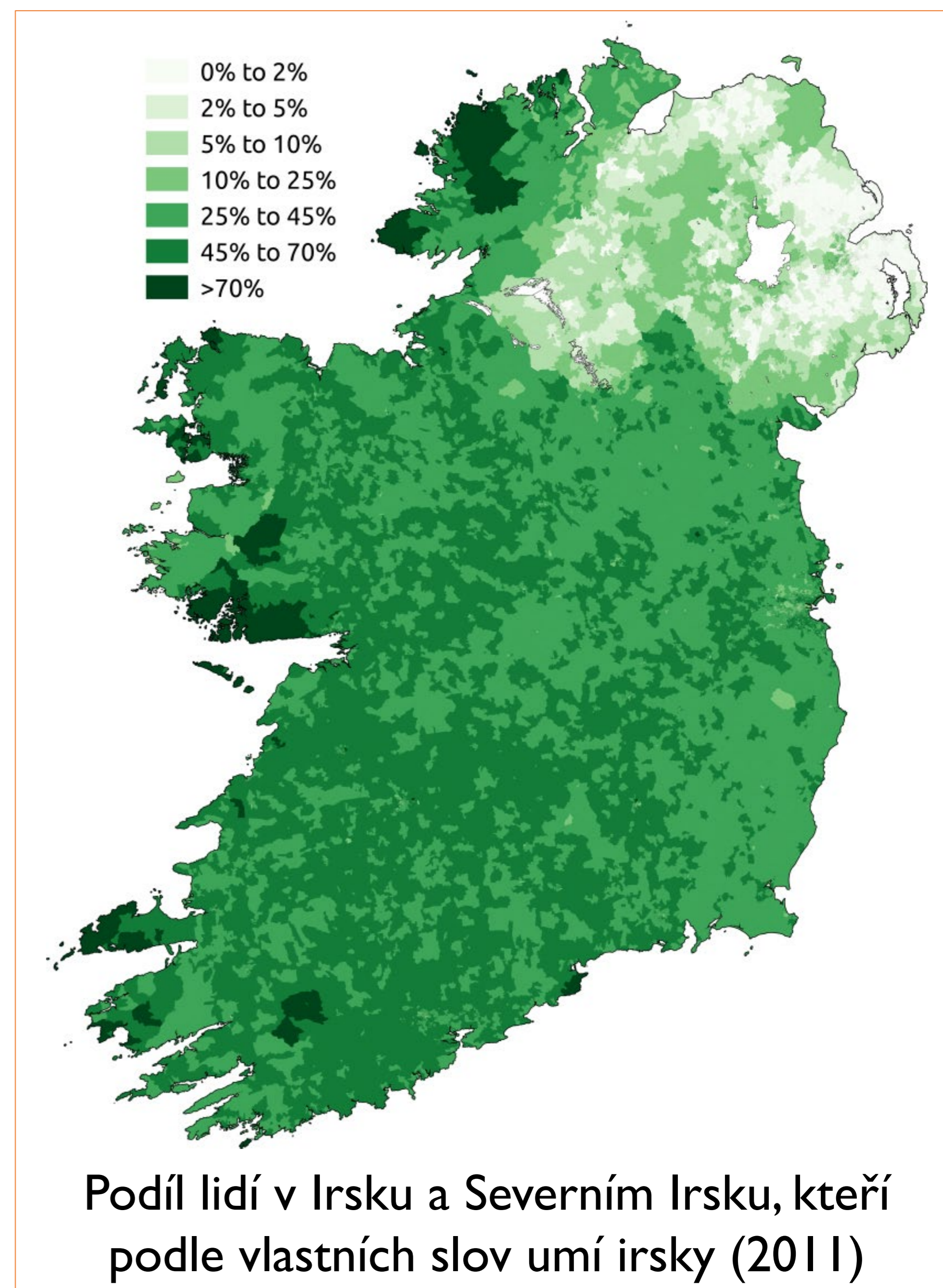

Irština | Gaeilge

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Is fearr Gaeilge bhriste ná Béarla cliste.
Lámaná irština je lepší než chytrá angličtina.
(Irské přísloví)

OHROŽENÝ JAZYK

- 73 803 každodenních mluvčích v Irsku (2016), 4 166 v Severním Irsku (2011)
- první úřední a národní jazyk Irska
- indoevropský, keltský, goidelský jazyk
- příbuzný se skotskou gaelštinou a manštinou (Manx)
- podporovaný irskou vládou, vyučovaný ve školách
- 1 761 420 Irů uvádí, že umí irsky (2016)
- tři hlavní dialekty: Munster, Connacht, Ulster

GAELTACHT

- v hrabstvích Cork, Donegal, Galway, Kerry, Mayo, Meath a Waterford
- tradiční irskojazyčné oblasti, průměrně 35% obyvatel v nich mluví denně irsky

Věděli jste, že...

...irština má nejstarší vernakulární literaturu v západní Evropě?
První nápisy pocházejí ze 4. století a jsou psané středověkým hláskovým písmem **ogam** (na obelisku na obrázku). První literární texty jsou z 6.–7. století.

SLOVNÍČEK

Některá irská slova se podobají těm anglickým:
cóta – coat (kabát)
feirm – farm (farma)
cabáiste – cabbage (zelí)
hata – hat (klobouk)
teilifis – television (televize)

Naopak, jiná se do angličtiny dostala z irštiny:

bogach – bog (rašeliniště)
triús – trousers (kalhoty)
slua-ghairm – slogan (bojový pokřik – slogan)
uisce beatha – whiskey (doslovně „živá voda“)

I moderní literatura slaví úspěchy – **Hřbitovní hlína** (Cré na cille, 1949) Máirtína Ó Cadhaina byla přeložena do deseti jazyků včetně češtiny (2017).

Dalším pokladem irské literatury je **Kniha z Kellsu** (*Leabhar Cheanannais, Book of Kells*), iluminovaný rukopis evangeliáře psaný latinkou, pravděpodobně z 9. století.

PŘÍSLOVÍ – SEANFHOCAIL

Irština oplývá spoustou přísloví. Některá jsou klasická...

Is maith an t-anlann an t-ocras.

Hlad je dobrá omáčka.

Is maith an scéalaí an aimsir.

Čas je dobrý vypravěč.

Níl aon suáilce gan a duáilce féin.

V životě není požehnání bez vady.

...a jiná svérázná. ☺

Bíonn chuile dhuine lách go dtéann bó ina gharraí.

Každý je vlídný, dokud mu nevleze kráva do zahrady.

Is beo duine gan a chairde ach ní beo duine gan a phiopa.

Lze žít bez přátel, ale ne bez dýmky.

KLETBY – MALLACHTAÍ

Typickým rysem irštiny jsou originální nadávky a kletby.

Madra rua ar do dhuán!

Lišku na tvůj rybářský háček!

Srathar na hainnise ar chapall do thubaiste!

Sedlo bídy na koně tvého neštěstí!

Go ndeine an diabhal dréimire de chnámh do dhroma!

At' si ďábel z tvé páteře udělá žebřík!

Nár thé léine do bháis thar d'imleacán!

At' ti rubáš nesahá ani po pupík!

Más bocht le muir agus saibhir le sliabh, gurb é lár na bóchna do stáitse!

Jestli chudí žijí u moře a bohatí v horách, at' ty skončíš uprostřed oceánu!

Věděli jste, že...

...většina místních názvů v Irsku a mnohá příjmení pocházejí z irštiny?

Béal Feirste > Belfast
 Dún na nGall > Donegal
 Corcaigh > Cork
 Gaillimh > Galway

Guinness – Mac Aonghusa
 MacKenzie – Mac an tSaoi
 Dowel / Doyle – Ó Dubhghaill
 Kennedy – Ó Cinnéide

Ústav anglofonních literatur a kultur
Kabinet irských studií

<http://uwalk.ff.cuni.cz/centre-for-irish-studies>
 radvan.markus@ff.cuni.cz

Reference
 - www.teanglann.ie
 - <https://www.ethnologue.com/language/gle>
 - www.potafoal.ie
 - https://www.scriptsources.org/cms/scripts/page.php?item_id=script_detail&key=Ogam
 - <http://islandireland.com/Pages/folk/sets/proverbs.html>
 - <http://www.nuaileargais.ie/gnag/gram.htm>

IRŠTINA MÁ:

- VSO syntax (většinou je na začátku věty sloveso)
- dvě slova pro sloveso být: *tá* a *is*
- hláskové změny:
 - *séimhiú*: Pádraig (Patrik) > a *Phádraig* [a fádrig] (Patriku)
 - *úrú*: teach (dům) > i *dteach* [i d'ach] (v domě)
- pestrá škála předložek, které se skloňují
- rod (mužský a ženský), čtyři pády (nominativ, genitiv, dativ, vokativ) a určitý člen
- bohatou slovní zásobu – zejména pro počasí a různé typy krajiny: *aiteall* (přestávka v dešti)

IRŠTINA NEMÁ:

- moc ráda plnovýznamová slovesa – například místo slovesa „mít“ se používá konstrukce *Tá X ag Y* („X je u Y“)
- výraz pro „ano“ a „ne“